

LLETRES NUEVES

Allugamientu

Xilberto Llano

Dei pax tecum. La carta que m'unviareis yá la tengo bien lleída, yá fice les mios investigaciones y afayé que dende cuantayá que la xente d'esti pueblu ye dueño de les tierres del otru llau del ríu y ye dueño del monte, aunque tovía lu teníen arrendáu de la llesia enantes de la República. Asina comu aconseyes, faré les xestiones y los contratos de palabra necesarios pa que, cuantes que toos tengan acabada la herba y primero de que se meta la seronda y los brazos mozos escapen pal institutu, empiece otra vegada la reconstrucción del templu, pues va ser preciso cambiar tola ripia y quiciabes hasta dalguna viga.

Queda un silenciu cuando la piedra, asemeyada a una esfera deforme que bien pudiere ser hermana del mundu, aunque abondo más muerta, tira l'únicu bolu de la grande que restaba'n pie. Hai una voluta de fumu, un chocar de manes que xuben y se tresmanen nel gris del aire, que yá escurez, comu si albidrare que ta cerca la nueche. Nun hai pena nesti golor de branu qu'asciende conmigo, per delante, convidando a los güeyos a esaverase y fer de so los maurecíos colores tendíos nes fachaes probes de les cases. Un perru achucáu na fastera oeste del monte verde, tranquilu, colos güeyos entezarraos y el focicu cayíu sobre la rodía de la pata delantera, abúltame ser esti conxuntu desordenáu de cases, horros, cuadros y tenaes, piedras y bolos, que se refuguen, miren y acallanten el pensamientu propiu. Burbux d'árboles, alloriaos lloreos son esos primeros cuerpos que xuben la caleya entellazaos, buscándose respuesta nel roce de tela barato qu'entá nun perdió la color o nel llabiu que caltién la seca espluma d'un bon café de cazu y manga, de taza y azucre que'l fierro revuelve, que'l llicor mueya. Vida tres la vida, manes treslladaes que pañen del montón la piedra más afayaíza p'aperiar la lenta verticalidá que tresforma la llende'n parea, lo comuña'l n'ermuno.

Hai ná llimpieza de toles manes un aquello d'arrepentimientu, un avergoñarse de los malos pensamientos, qu'empobinen el nuesu maxín pelos estrechos carreiros de la debilidá humana. Comu una culiebra qu'esguilare per un ermu ingriente, l'hormigón de la caleya xube esquivando les muries que son cases o son cuadros, o namái sofiten dos o tres pegollos d'un horru vieyu, de maera turrao pola humedanza y el sol del tiempu. La ilesa quedara abaxo, a pocos metros del ríu, onde pue disfrutar l'antoxana d'un prau y la solombra d'un castañu. Silenciu, porque va allegando la nueche y la bombía marillenta de la única farola pública malapenes alluma los cincú primeros metros de la llinia de tiru. La bolera nun ye más qu'una llonga esplanada qu'hai ente'l portón d'una cuadra caliente. Finada la partida, siempre hai quien pierde y pague nel chigre d'enriba unes rondes. Güei retirárense les meses y les sielles punxérense a los llaos, arimaes a les paredes, dexando sitiú pa entamar un baile.

Ancha y llarga puerta de maera de faya seco, abierta dexa pasu a lo qu'esta tarde ye chigre y nun hai tanto yera pagar. Debaxo'l pisu de tabla escuro, llavao ayeri por femenines manes, llega l'arume calecíu del estru, el vafu del aliendu de mansos animales. Les paredes, de piedra sigún se confiesen, aguarden esti xestu de purificación, el dirvenir de la manu que levanta l'hisopu y asperxa l'inciensu pela que tien de ser sala conquistada pola gayola y el movimientu de mozos y cuerpos vieyos. Bendecida sala na que los divinos llicores ufrirán ganancia a la familia que palaciu y, de vidru, copes o vasos pal llicor entrega, ¡qué a mi conviden les negociantes manes, qué por allegáu me tengan los cansaos brazos d'esti pueblu, qu'enxamás dexaron que les sos fíes acabaren baxo cuerpu d'home de desconocíu, alloñáu o ruin pueblu, nin a los sos fíos perdieron nos escuros güeyos de muyer folgazana o avarienta!

Van llegando, depués de la cena, cuando yá la nueche va enseñando'l trubiecu de la lluna y un prau d'estrelles va semando nel cielu; los grupos de mozos, de paisanos, de muyeres qu'entren tres de les sos fíes. Hai quien vien del pueblu vecín o de los pueblos un poco menos vecinos. Nuna esquina de la sala, acordeonista y batería aperien música, faen del aire secuencia prrollongada, filvanada, cosida y depués resgada de soníos repetíos, que llamen al esparaván pautáu de piernes y manes. Poco a poco, perembaxo un piñu de vieyes güeyaes sollertes, dispuestas a denunciar o a santificar, hai mozos mozos que saquen a moces moces a bailar. Hai yá pareyes moces que suben agarraes al chigre, entren, miren, falen, a lo meyor dan un baile, y salen, y piérdense u naide sabe más d'elles. Nun salen, queden, charren, apauten, concierten, bailen, beben, llapen o canten

y vuelven bailar los paisanos y muyeres. Hailos, hailes que non, que se sienten, callen y miren, faluquen ente ellos y miren. Bon vino castellán ésti col que me convidais y al pastor dais bon cristal y trespencia na palabra, pues voi apurivos les mios manes pa que la vuesa xera aína tea finada y la mía entame enantes d'acabar el mes.

Hai una rapaza sentada enfrente de la música; rubia melota que tendrá los dieciséis, duce cara, piel casique morena d'andar pelos praos, y una madre de vestíu negru y güeyar serio, que bebe coloráu vino y d'él a la fría ufierta. Y refuga, y aguarda valentía de voz que nun se presenta. Les manes entellazaes nel cuellu, enreden con un botón de la brusa negra, el que cosiera esta mañana. La saya azul el todiellu tapez y pequeños pies cruzaos aselen en azules zapatos sin tacón. Hai pechos y sonrisa, risa que malapenes s'insinúen. Fuera, na antoxana del chigre, dos rapazos caltienen una engarradiella; una navaya pasa xunta'l costáu izquierdu d'ún d'ellos, el más morenu y pequeñu, que ye rizosu, y vuelve y levántase y xube y debuxa círculos ente'l rostru, más blancu y pior afaitáu, del que s'agacha y espurre'l brazu y arima'l filu al costáu drechu y llévalu hasta l'izquierdu del qu'agora recula y principia otra xugada. Hai un aquello de práctica inútil nesti fundir les manes nel agua quieto y frío de la palangana y coyer el xabón, que siempre vien d'estraña tierra, y aduces enxabonar y arumar los diez executores de los mandamientos.

Naide nella los güeyos posa, nin risa nin pechos-y espierta. Esta nun ye hora yá pal bon home que tien de vover a casa y orar, pa tar de pie medio bebiendo, medio apautando, medio contratando. Hai unos güeyos castaños de dieciséis años que busquen la puerte de la sala, y piden permisu y salen despaciu, porque nun hai retrete nel brindáu palaciu.

La caleya pierde'l nome y l'hormigón nel picu'l pueblu, unos metros depués de pasar per delante'l chigre; faise carril y tresmánase pente los árboles qu'antaño tuvieren un únicu dueñu. Nun ye malo pal home recobrar col pasu los vieyos dominios de los antepasaos, sentir nel pie'l blandor d'una tierra que nos pudiere haber perteneció. Fermosu arume de pelleya nidio que la tela pa sí apresa desvisto ente los felechos, baxo estrelles d'ufrida lluz. Los tos güeyos castaños rindo y un enguedeyu de manes danza. Hai un alcontrase de llabios secos y un pudor feríu nos cadriles. Un silenciu ente los dos.

I

Imaxínote cálidu;
la nuechi enllena suaños
naguando besos tresparentes,
caricies albellume
nesta prieta soledá
infinita.

II

El fríu fraña l'asfaltu,
milenta boques glayen,
milenta oyíos sordos
callen los sos gritos
colos cancios de la victoria;
vergoña prieta que mos dixebra l'alma.

Delaira Alvarez

13 de Xunu

Un perru llambe los mármoles
y tú arranques una fueya'l llibru.
El to desamor franció'l mio suaño,
la llercia a referver la dixebra
llévanos al pozu la escaecida.

Un perru llambe los mármoles,
los mesmos que yá moyasti coles tos llárimas
el dí malditu que m'algamasti y me perdisti.

Xermán Campal